

A kivándorlás lassítja Kelet-Európa felzárkózását a Nyugathoz

[Nadeem Ilahi](#), [Anna Ilyina](#), és [Daria Zakharova](#)

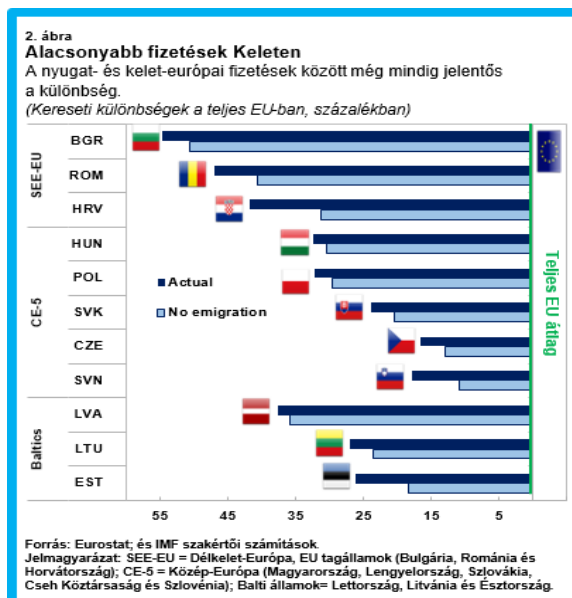
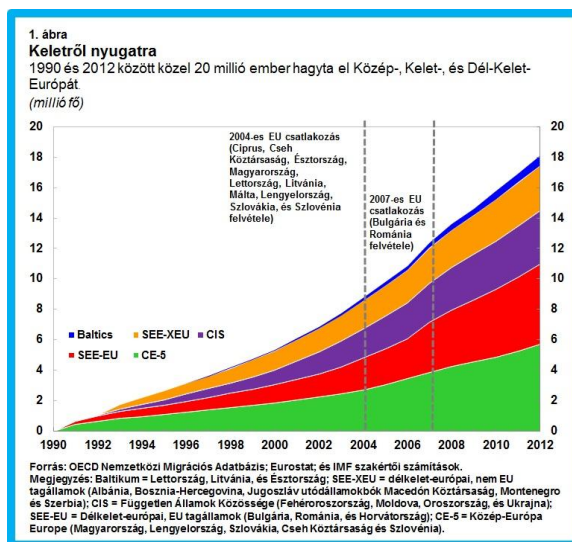
2016. július 20.

A kilencvenes évek elején Kelet-Európa megnyílt a világ többi része felé, amely óriási előnyökkel járt. A tőkebeáramlás és az innováció jobb intézményeket, jobb gazdaságszervezést és nagyobb hatékonyságot eredményezett. Ugyanakkor a lakosság jelentős és folyamatos kivándorlását is magával hozta.

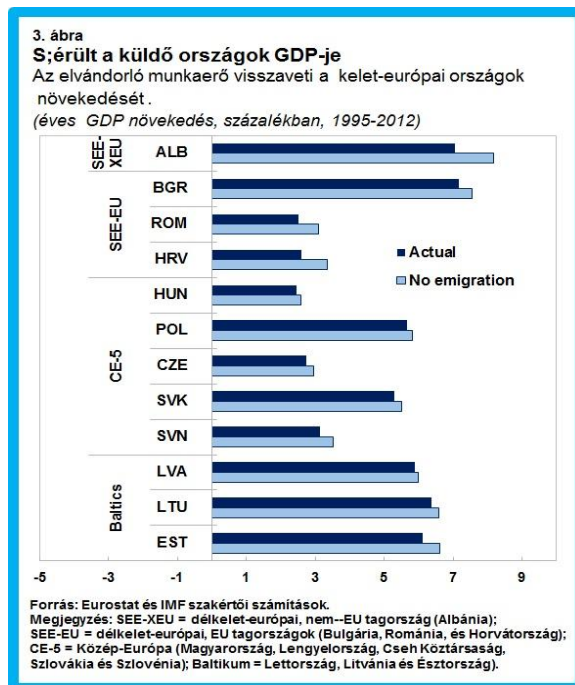
Az elmúlt 25 év során közel húsz millió – a Cseh Köztársaság és Magyarország együttes lakosságának megfelelő számú –, főként fiatal és szakképzett ember hagyta el hazáját, hogy külföldön nézzen jobb lehetőségek után (1. ábra). És bár munkájukkal a fogadó országok és az egész EU gazdagodásához hozzájárultak, távozásuk lelassította a kiinduló országuk növekedését és felzárkózását a fejlett európai életszínvonalhoz. Az IMF szakértőinek tanulmánya a helyzet kiegyenlítésére javasol szakpolitikai lehetőségeket.

A kivándorlás lelassította a kelet-európai növekedést

A gazdasági migrációt egyéni döntések vezérik. A kelet-európaiakat főként jobb munkalehetőségek és a magasabb fizetés ösztönzi az kivándorlásra. (2. ábra.) Az ilyen gazdasági migránsok zöme magasan képzett (pl. orvos, építész, mérnök) és fiatalabb a hazai átlagéletkornál. Minél kevésbé hatékony a kormány és minél gyengébbek az intézmények (amelyek a jogállamiságot, az elszámoltathatóságot, valamint a korrupció elleni harcot biztosítják), annál valószínűbb, hogy a fiatal és jól képzett munkaerő külföldön keres jobb lehetőséget. A kivándorlók általában jobban élnek külföldön, amely jólétből a hazaküldött pénzek révén az otthon maradt családjuk is részesül. Távozásuk mégis gyengíti a hazai gazdaságot.



A kivándorlás tehát elvesz a kelet-európai országok gazdaságából (3. ábra). A nagymértékű és tartós kivándorlás valószínűleg visszafogta az általános és az egy főre eső gazdasági növekedést. Az IMF elemzés szerint kivándorlás nélkül a régióban átlagosan összesen 7 százalékponttal magasabb lett volna a reál GDP növekedése az 1995 és 2012 közötti időszakban. Egyes területeken szakemberhiány alakult ki, amely csökkenti a termelékenység-növekedés ütemét. Bár a jelentős mennyiségű hazaküldött pénz élénkítette a beruházásokat és a fogyasztást, az árfolyam-erősödéshez is vezetett, amely viszont csökkentette a gazdaságok versenyképességét. A családnak hazaküldött pénz ráadásul a kezdő béreket is felfelé tolta, és a munkakeresési motiváció ellenében hatott. Mindezek következtében a bérek gyorsabban növekedtek a termelékenységnél, ez pedig csökkentette a beruházások megtérülését és a hazai beruházásokat.



Az alacsonyabb bruttó hazai termék mellett növekedtek a szociális juttatásokra fordított, GDP arányos kiadások. A fiatalok távozása ráerősít arra a folyamatra, amelynek során az idősek a társadalom egyre nagyobb hányadát teszik ki. Ez pedig GDP-arányosan egyre nagyobb nyugdíjkiadásra fordított kiadáshoz vezet. A kormányok az ilyen költségvetési nyomásra általában a munkára rakódó adók megemelésével válaszoltak, amely viszont csökkenti a munkaadók munkahelyteremtési hajlandóságát. A költségvetés szerkezete így még kevésbé lesz munkahely- és növekedésbarát.

A legfiatalabb és legtehetségesebb emberek tömegeinek elvándorlása miatt Kelet-Európa felzárkózása a fejlett Európához még nagyobb kihívássá válik.

Egész Európa jól jár

Milyen hatást gyakorol a kelet-nyugati migráció a befogadó országokra? A nyugati irányba zajló migráció valószínűleg ráerősített a nyugat-európai növekedésre, és a folyamattal az Európai Unió egésze jól járt. Ebből a szempontból a gazdasági migráció annak az uniós politikának a sikerét jelenti, amely a munkaerő szabad áramlására a gazdasági integráció - és végső soron a mindenki számára elérhető magasabb jövedelem – zálogaként tekint.

A Kelet és Nyugat között továbbra is fennálló, jelentős jövedelmi és intézményi különbségek miatt a keletről induló kivándorlás ösztönzői valószínűleg még egy jó ideig fennmaradnak. A trend ráadásul újabb országok csatlakozásával tovább erősödhet.

Mindenki számára jó megoldás

Az uniós tagság összességében lényeges előnyökkel járt Kelet-Európa számára. Hogyan érhető el az, hogy a munkaerő szabad áramlása is mind a küldő, mind a befogadó országok számára vonzó legyen? A helyben elvégzendőkön túl páneurópai feladatok is vannak.

- **Kelet-Európa feladatai:** az ott élő emberek számára a jobb intézményi és gazdaságpolitika tehetné lényegesen vonzóbbá az otthonmaradást, amely ugyanakkor a kivándorlók visszatérését és kelet-európai munkakeresését is ösztönzi. A bevándorlási rendszerek további liberalizációja szintén megfontolandó, különösen a szakképzett munkaerő tekintetében. A kormányok jobban együttműködhetnek a külföldi diaszpórával annak érdekében, hogy hatékonyabban kiaknázzák a kintiek szakértelmét és forrásait, illetve ösztönözhetnék, hogy a diaszpórában élők inkább befektessenek, mint pénzt küldjenek haza. Sokat lehetne tenni a meglévő munkaerő megtartása és jobb alkalmazása terén például úgy, hogy jobban összehangolják az oktatást a foglalkoztatási igényekkel, és bővítik a munkahelyi képzési lehetőségeket. A kivándorlás miatti költségvetési nyomásra adott szakpolitikai válasz szintén sokat számít: a beruházásokat és a hosszú távú növekedést leginkább a munkára rakódó terhek elkerülése és a fogyasztást terhelő adók növelése ösztönzi.
- **Az EU feladatai:** mivel a kelet-nyugati migráció Unió egészét tekintve hasznos, érdemes átgondolni e haszon újraelosztását. Az EU strukturális és kohéziós alapjai (a gazdagabb EU régiókból a szegényebbek felé irányított transferek) például méretükből és felépítésükből adódóan kompenzálhatnák a kivándorlásnak a küldő országok gazdasági potenciáljára gyakorolt kedvezőtlen hatását. Ez azzal az uniós céllal is összhangban állna, hogy csökkenjen a régiók közötti gazdasági és szociális egyenlőtlenség és fenntartható módon fejlődjön a térség.



Nadeem Ilahi a Bosznia-hercegovinai IMF küldöttség vezetője és az IMF európai részlegének Magyarországért és Horvátországért felelős helyettes vezetője. Korábbanküldöttségvezetőként Albániáért és Montenegróért felelt. Kutató és elemző munkájában az olajiparból kiinduló hatások nemzetközi továbbgyűrűződését és makrogazdasági szerepét vizsgálta. Az IMF-hez 2000-ben csatlakozott szakember korábban a kanadai McGill egyetemen, és a pakisztáni Lahore egyetemen foglalkozott menedzsmenttel. A University of California egyetemen szerzett BA és Phd fokozatot.



Anna Ilyina az IMF Európai részlegében a feltörekvő gazdaságokról szóló regionális tanulmányok osztályának vezetője. Az elmúlt években az IMF *Globális pénzügyi stabilitási jelentésével* (az IMF Monetáris és tőkepiaci osztályán), valamint korai előrejelzésekkel (az IMF Stratégia, politika és felülvizsgálat osztályán) foglalkozott. A University of Pennsylvania egyetemen szerzett PhD fokozatot közgazdaságtanból.



Daria Zakharova az IMF európai részlegének Lengyelországgal és Balti államokkal foglalkozó osztályát vezeti, és az IMF lengyelországi küldöttségvezetője. Korábban Szlovéniában, Izlandon és Szlovákiában töltötte be ezt a pozíciót. Kutatási érdeklődése szerteágazó: foglalkozott a gazdasági növelés, a fiskális és monetáris politika és intézmények és a tőkeáramlás kezelésének témaköreivel. A University of Minnesota egyetemen szerzett PhD fokozatot közgazdaságtanból. Az IMF-hez 2000-ben csatlakozott szakember az amerikai jegybank Federal Reserve Bank of Minnesota tagbankjánál társelemzőjeként dolgozott.